

Formula care însoțește porunca împărătească „unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul” începe să se destrame. Am întâlnit-o foarte rar în forma ei tradițională :

„P-asta să mi-o dași, că dacă nu-mi daș p-asta, unde vă stă piçerili vă stă capetili!” (II, 204); „Pină ȝioi dimineața li punem on termin, dacă nu să află nime să li scõtă, ȝioi d'imin'eața li să ȝiuntă viața! Uni li stă capu, li stă pkiçiorle și uni li stă pkiçiorle, li stă capu!” (I, 210).

În aceste două exemple formula se menține, dar ea nu se mai referă la porunca împărătească; în primul caz, eroul poruncește unei drăcoace, în al doilea caz, un cârciumar sechestrează doi fii de împărat care nu au cu ce-și plăti consumația și pe care îi așteaptă moartea dacă pînă „ȝioi dimineața” nu se va găsi nimeni să-i răscumpere.

În basmele tradiționale, formula apărea, de regulă, în dialogul dintre împărat și erou; uneori dialogul era părăsit, dar formula continua să fie folosită și în relatarea situației respective la persoana a III-a. Unii povestitori contemporani părăsesc formula, păstrînd numai motivul tradițional pe care îl concretizează fiecare în felul său :

„...unde-om mere, să șt'i să fi supus, să și supt ordinul mn'eu, să și supus: unde ț-oi spune să meri, să meri, că dacă nu, să șt'i că îți ieșu capu ȝios!” (II, 177—178); „Ș-o zis că ține nu a pute țrăjuți pe fată, i-a tăie tată-so capu” (I, 452).

4. *Formule care conțin elemente caracteristice formulelor inițiale.* Această subgrupă era slab reprezentată și în colecțiile vechi. Se menține aceeași situație; apa vie și apa moartă se află tot la „munții ce se bat în capete” :

„Ei, măi băiete, ia uite ce spune băieți, că tu te-ai lăudat că ai s-aduți apă vie și apă moartă — zice — *de un să bat munți-n capete*” (II, 164).

Aici apare un detaliu; calul, atotștiutor, sfătuiește pe erou : „Bagă de samă că la *ora doosprezece*, munți stau pă loc *doo minute*” (II, 164). La povestitorii contemporani astfel de precizări sînt foarte frecvente, ele constituind un indiciu al „modernizării” basmului tradițional : „*la orli doosprezece suna clopotili*” (II, 208); „Și-a cătat el *trei-patru ceasuri*, fără să găsească nici o gaură ca să vază une-a intrat” (I, 210); „Se luptă (zmeul cu voinicul) dă dimineață-n răsăritu soarelui, cîn mai avea, așa, *ca o juma dă oră* să sfințească soarli, aproape-aproape să-l răpuie pe băiet” (II, 299—300); „tu du-te acuma-acasă, du-te la soru-ta, stai acolô, că *peste zece minute* am să viu și ieu” (II, 305).

„Modernizarea” cuprinde și alte elemente ale basmului fantastic: cei doi fii de împărați chefuiesc într-o cârciumă timp de *24 de ore* (I, 210); eroul merge *trei luni de zile* și ajunge la o cârciumă, la un *hotel* mare, unde beau numai fiii de împărați, craii și *miniștrii* (I, 210); împăratul este chemat la o adunare *telegrafic* (I, 187) etc. Aceste noi elemente care apar în basmele povestitorilor contemporani sînt foarte variate și destul de frecvente, el singure putînd constitui obiectul unei cercetări speciale în care să se urmărească procesul de *modernizare* a basmului tradițional.

Zmeoaica „încalecă pe un colț de piuă și să duce peste noo mări, peste noo țări” (II, 192; cf. 196), prin urmare, elementul tradițional (S) se menține neschimbat. Iată însă un exemplu cînd povestitorul găsește insuficient numărul tradițional (9) pentru a sublinia proporțiile neobișnuit de mari ale spațiului străbătut de erou și recurge la o inovație, introducînd un nou element chiar